

Iako su naklonjene posljednjoj predodžbi, autorove simpatije ne sprječavaju njegovu kritičku misao da ustanovi da je "svjetska vlada" nedvojbeno neostvariva u praksi i da je, zapravo, i treća predodžba utopijski pristup svjetskoj politici, jer "...svaka država ostvaruje svoje interese

na način koji ona smatra najboljim. Sila je sredstvo ostvarenja vanjskih ciljeva država, jer ne postoji dosljedan, pouzdan proces pomirenja sukoba interesa koji neizbježno izbija među sličnim jedinicama u uvjetima anarhije" (Waltz, 1998.:203).

Nataša Bokan

SLUŽITI VOJSKU BEZ ORUŽJA?

Hrženjak, Juraj (1998.) Prigovor savjesti i civilno služenje vojnog roka. Zagreb: Juraj Hrženjak. 64. str.

Ova knjiga, kako je to u njezinom naslovu istaknuto, prvenstveno govori o pravu prigovora savjesti koji u biti znači pravo izbora načina na koji će netko ispuniti svoju građansku dužnost prema državi – obavljanjem vojničkih dužnosti u oružanim snagama ili obavljanjem civilne službe. Realizacija bilo kojeg prava izbora između dvije solucije zahtijeva što potpuniju informiranost o svakoj od njih, a trenutno u Hrvatskoj nije učinjeno mnogo po pitanju informiranja novaka o drugoj od dviju solucija – civilnoj službi.

Posljedica toga je i dalje relativno malen broj prigovarača savjesti – "preko tisuću" od 23. prosinca 1991. kada je osnovano Povjerenstvo za civilnu službu pri Ministarstvu pravosuđa RH – bez obzira na dobro nam znane okolnosti. Upravo neinformiranosti radi, prigovarači savjesti kojima je zahtjev i odobren, ostavljeni su na milost i nemilost spomenutom Povjerenstvu i "u pravilu obavljaju civilnu službu u oružanim snagama bez nošenja i upotrebe oružja" (čl. 82. Zakona o obrani NN 57/96) iako im je istim zakonom omogućeno vršenje službe "u pravnim osobama, koje svoju poslovnu upravu ili sjedište imaju u RH" (čl. 83), a uz to i propisano da se "upućuju na takvo mjesto

koje najviše odgovara njegovim sposobnostima" (čl. 90).

U ovom kontekstu Juraj Hrženjak započinje svoje djelo riječima: "Zadaća ove knjige je da informira i objasni ponajprije mladom čovjeku jedno njegovo pravo. To je pravo prigovora savjesti" (Hrženjak, 1998.:3). Osim ispunjenja ove zadaće, Hrženjak u svojoj knjizi i dalje inzistira na mijenjanju onih aspekata sadašnjih (još uvijek dosta neusklađenih) zakona koji ih distanciraju od europskih i svjetskih standarda – duže trajanje civilne službe (15 mjeseci) od služenja vojnoga roka (10 mjeseci), obavljanje civilne službe unutar oružanih snaga, zahtjev za *uvjerljivošću* razloga zbog kojih se traži civilna služba itd.

Hrženjak u uvodu knjige nastoji smjestiti pravo na prigovor savjesti u kontekst ovostoljetnih humanističkih ideala i inicijativa utjelovljenih u mnogim dokumentima (*Opća deklaracija o pravima čovjeka* UN 1948., kao najvažnija) i u kontekst svojega osobnog iskustva (proživljena dva rata).

Hrvatsku praksu Hrženjak detaljno izlaže i kritizira u prvom poglavlju ("Pravo prigovora savjesti i civilno služenje vojnog roka u Republici Hrvatskoj") na

temelju brojnih izvoda iz zakona i pravilnika koji reguliraju pravo prigovora savjesti i služenje civilne službe. Iako bi to vjerojatno prelazilo okvire ovoga, prvenstveno informativno i pragmatički orijentiranog djela, bilo bi vrlo zanimljivo da je pored kritike postojećih zakona malo više pažnje posvećeno podacima o praksi provedbe postojećih zakona u Hrvatskoj – od poštivanja članka 29. Pravilnika o izvršavanju vojne obveze i obavljanju civilne službe (NN 1/97): "Nadležni ured za obranu obavezan je kod upisa u evidenciju upoznati novaka da može na temelju prigovora savjesti podnijeti zahtjev za civilnu službu" – nadalje.

Drugo poglavlje posvećeno je međunarodnim i europskim dokumentima ("Međunarodni i europski dokumenti o prigovoru savjesti i civilnoj službi"). Hrženjak posebno ističe i podastire rezolucije Europskog parlamenta o prigovoru savjesti analizirajući promjene Druge (1983.) i Treće rezolucije (1989.) u odnosu na Prvu rezoluciju iz 1967.

Kako bi pokazao da svi ovi dokumenti nisu mrtvo slovo na papiru, Hrženjak se osvrće na praksu ostvarivanja prava prigovora savjesti na području Europe. U trećem poglavlju ("Zakonodavstvo i praksa ostvarivanja prigovora savjesti u nekoliko europskih država") iznosi glavne crte

zakona i prakse u sedam europskih država (Austrija, Danska, Finska, Nizozemska, Njemačka, Norveška i Švedska) nakon čega piše svoja zaključna razmišljanja i daje nekoliko prijedloga kako bi Hrvatska svoje zakone i praksu što više približila europskima.

Treba napomenuti da su u prilogu prezentirani, u cjelosti, relevantni hrvatski zakoni, a uz to su dane pouke u pogledu procedure podnošenja zahtjeva za civilnu službu te iscrpni popis institucija kojima se zainteresirani može obratiti za pomoć u ostvarenju prava na prigovor savjesti.

Ova knjiga, iako skromnog obima, doista je veliki prilog neznatnoj bibliografiji literature (izdane u Hrvatskoj) vezane uz temu civilnog služenja vojnoga roka. Osim toga, ona vrlo dobro ispunjava svoju informativnu ulogu na tri načina: prvo, svojom sažetošću; drugo, grafičkim rješenjem – sve bitne rečenice i paragrafi koji nose glavne ideje tiskani su masnim slogom tako da i nepažljivom čitaocu odmah upadnu u oči; i treće, uz samu knjigu dostupan je (besplatno!) i izvod (16 stranica) čija je izričita namjera da informira novake i buduće novake, ali i širu publiku o pravu prigovora savjesti kao ljudskom pravu.

Petra Rodik

PRILOZI NOVOJ DISCIPLINI

Žunec, Ozren (1998.) *Rat i društvo - ogledi iz sociologije vojske i rata*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk : Hrvatsko sociološko društvo. 224 str.

Knjiga *Rat i društvo – ogledi iz sociologije vojske i rata* koju su nedavno objavili nakladnici Jesenski i Turk te Hrvatsko sociološko društvo iz Zagreba, svojim naslovom privlači pozornost svakoga onoga tko je pratio događanja u Hrvat-

skoj u svezi rata i tko prati probleme u svezi definiranja mjesta i uloge vojske u hrvatskom društvu. To i više, jer joj je autor Ozren Žunec, ime poznato u hrvatskoj javnosti po sociološkim raščlambama ratnih i vojnih tema, čije su teze dovodile